Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto **8.10.2018**

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostolle

HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019
Teema: Lastensuojelun ajankohtaiset haasteet ja resurssit

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) esittää seuraavat lastensuojelua koskevat näkökohdat kunta- ja terveysjaostolle

- **Varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palveluita on pyritty vahvistamaan, mutta kehitys on ollut riittämätöntä**. Tämä tulee esiin myös budjettiesityksestä (ks. lapsiperheiden ennaltaehkäisevien palveluiden indikaattorit s. 681).

- **Kodin ulkopuolisia sijoituksia voitaisiin vähentää tarjoamalla lapsiperheille nykyistä intensiivisepää tukea avopalveluissa.**

- **Palveluiden järjestelmäkeskeisyys heikentää niiden vaikuttavuutta. Palvelut ovat sirpaloituneet ja perheiden on vaikea saada tietoa heille sopivista palveluista**. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE-ohjelma) on kehitetty lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyyttä ja palveluiden yhteensovittamista perhekeskusmallin mukaisesti sekä vaativia lastensuojelun ja lasten ja nuorisopsykiatrian palveluita. Tätä kehittämistyötä tulee jatkaa.

- **Varhaiskasvatukseen ja koulutukseen tehdyt leikkaukset heijastustuvat myös lasten ja nuorten sosiaaliseen hyvinvointiin**. Esimerkiksi varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen ja ryhmäkokojen suurentaminen ovat erityisen ongelmallisia heikommassa asemassa olevien lasten kannalta. Vastavati toisen asteen ammatillisen koulutuksen leikkaukset heijastuvat vahvimmin sosiaalisesti ja terveydellisesti heikommassa asemassa olevien ammatillisten opiskelijoiden tilanteeseen.

- THL:n Kouluterveyskysleyn (2017) mukaan **syrjivää kiusaamista kokee yli 40 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista, toimintarajoitteisista ja ulkomailla syntyneistä nuorista**. Näillä nuorilla on huomattavasti enemmän hyvinvoinnin haasteita sekä koulussa että vapaa-ajalla. **Yksinäisyys ja luokkayhteisöön kiinnittymättömyys ovat yleisiä näiden nuorten keskuudessa. Nämä tekijät heijastuvat myös lastensuojelun tarpeeseen**.

- **Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden riittämättömyys kanavoi ja kasvattaa palvelutarvetta lastensuojelussa**.

- **Perusterveydenhuollossa ei kyetä vastaamaan lasten ja nuorten mielenterveyden oireiluun**, mikä kasvattaa lähetteiden määrää erikoissairaanhoidossa. Erikoissairaanhoidossa ei kyetä tarjoamaan riittävän intensiivistä lasten- ja nuorisopsykiatrista avohoitoa. Intensiivisen avohoidon puute osaltaan kasvattaa kodin ulkopuolisia sijoituksia. Erityisesti 16-17-vuotiaiden sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat kasvaneet voimakkaasti. Tämä on osoitus **perheiden ja vanhemmuuden tuen sekä nuorten mielenterveyspalveluiden riittämättömyydestä.**

- Kodin ulkopuoliset sijoitukset ovat paitsi inhimillisesti raskaita niin myös taloudellisesti kalliita. **Nykyistä intensiivisemmillä sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla voitaisiin vähentää kodin ulkopuolisia sijoituksia, mikä olisi myös julkisen talouden kannalta perusteltua.**

- Myös **kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut ovat riittämättömiä**. Pelkkä sijoitus kodin ulkopuolelle ei riitä saattamaan lapsen asioita kuntoon. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista huomattava osa jää vaille toisen asteen koulutusta. Riittämättömät nuorten mielenterveyspalvelut lisäävät koulutuksen ja työelämän ulkopuolisuutta.

- **Lasten ja nuorten kuntoutus- ja terapiapalvelujen saatavuutta tulee parantaa. Näiden palveluiden hankinnassa tulee painottaa laadullisia tekijöitä sekä palvelujen jatkuvuutta**. Nyt hinta painottuu vahvasti kilpailutuksissa (Kelan kuntoutuksessa (80/20), mikä heikentää palveluiden laatua, jatkuvuutta ja vaikuttavuutta.

- **Lastensuojelun sosiaalityö on monin paikoin erittäin kuormittunutta**. Lakiin tulisi kirjata enimmäismitoitukset lastensuojelun sosiaalityöntekijän vastuulla olevien lasten ja perheiden määrille.

- **Lasten ja nuorten kuulemista sijaishuollossa tulee parantaa ja sijaishuollon valvontaa vahvistaa**. Sote-uudistuksessa kuitenkin painotetaan aivan liikaa omavalvonnan roolia. Tämä uhkaa heikentää kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten oikeusturvaa.

- **Sote-uudistuksessa palvelujärjestelmä uhkaa kehittyä vaikeasti hallittavaksi ja pirstaleiseksi, jossa integraatio ei toimi sosiaali- ja terveyspalveluiden kesken eikä eri palveluiden eikä perus- ja erityistason välillä**. Valinnanvapausmalli voi muodostua ongelmaksi erityisesti niiden perheiden kohdalla, joissa perheenjäsenet tarvitsevat paljon palveluita ja joissa lapsilla ja aikuisilla on omia palvelupolkujaan. Toimivan palvelukokonaisuuden saavuttaminen näille perheille muodostuu haastavaksi tehtäväksi.

Tässä onnistuakseen maakunnan olisi kyettävä vahvaan palvelun tuottajien ohjaukseen, mutta maakunnalla ei kuitenkaan ole tähän riittäviä välineitä.

THL:n tuottamaa tilastotietoa lastensuojelun palveluista ja niiden rahoituksesta

- **Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna** kaikkiaan 17 956 lasta ja nuorta vuoden 2017 aikana. Näistä oli vuoden aikana huostaanotettuna 10 526 lasta (59 %). Huostassa olleiden lasten kokonaismäärä pysyi vuonna 2017 samalla tasolla vuoteen 2016 verrattuna. Kiireellisesti sijoitettiin kaikkiaan 4 081 lasta. Määrä lisääntyi 15 prosentilla vuodesta 2016. (*THL, Lastensuojelu 2017 -tilastoraportti https://thl.fi/en/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu)*

- **Lastensuojelun avohuollon asiakkaina** oli kaikkiaan 55 884 lasta ja nuorta vuonna 2017. Tämä oli 4,5 prosenttia 0–20- vuotiaista. Lastensuojelun asiakasmäärät vähenivät 2 prosenttia edellisestä vuodesta. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovat vähentyneet vuonna 2015 voimaan tulleen lakimuutoksen myötä. Lastensuojelun asiakkuus ei enää ala lastensuojelun tarpeen selvittämisestä vaan siitä, kun palvelutarpeen arvion perusteella nähdään tarve lastensuojelun avohuollon palveluille.

- Uuden sosiaalihuoltolain myötä kynnystä **perhepalveluiden** saamiseen on pyritty madaltamaan. Tavoitteena on ollut, että palveluita voisi tarvittaessa saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. THL:n tilaston mukaan 14 029 perhettä sai perhetyötä sosiaalihuoltolain perusteella vuonna 2017. Palvelun käyttö lisääntyi 7 prosenttia vuodesta 2016. Sosiaalihuoltolain mukaista kotipalvelua sai 13 419 perhettä, ja sitä käytti 3 prosenttia enemmän perheitä kuin vuonna 2016. Lastensuojelulain mukaisen kodin ja lastenhoitopalvelun käyttö puolestaan väheni 10 prosenttia ja tehostetun perhetyön käyttö lisääntyi 7 prosenttia vuodesta 2016.

- **Kunnat rahoittavat pääosan lastensuojelun palveluista**. Valtio rahoittaa lastensuojelun järjestämistä kunnan peruspalvelujen valtionosuudella, joka on yleiskatteista rahoitusta. Talousarviossa valtionosuuteen esitetään lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun lisärahoitusta 15 miljoonan euron verran.

- **Lastensuojelun menot** olivat viimeisimmän julkaistun ja vuotta 2016 koskevan vuositilaston mukaan yhteensä 935 miljoonaa euroa *(THL, Sosiaaliturvan menot ja rahoitus 2016. Tilastoraportti 13/2018)*. Tästä kuntien rahoitusosuus oli 695 miljoonaa euroa, valtion 239 miljoonaa euroa ja asiakasmaksujen 23 miljoonaa euroa.

- Lastensuojelun menoista **laitos- ja perhehoidon osuus oli 73 prosenttia** (681 miljoonaa euroa) ja **avohuollon palveluiden osuus 27 prosenttia** (254 miljoonaa euroa).

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Helsingissä 8.10.2018

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Milla Kalliomaa
pääsihteeri

Esa Iivonen
johtava asiantuntija